

Limburgse Grauwe Ganzen: standvogels of trekkers?

Berend Voslamber

Grauwe Gans, Ooijpolder, 13 maart 2008 (B. Voslamber)

Evenals in de rest van ons land is de opmars van Grauwe Ganzen niet aan Limburg voorbijgegaan. De eerste vogels werden in 1981 broedend aangetroffen. Sindsdien groeide de populatie gestaag. Zet deze ontwikkeling recent nog door? Vanaf 2005 worden Grauwe Ganzen in opdracht van de Provincie Limburg geringd met halsbanden. De belangrijkste vragen die beantwoord kunnen worden met het ringonderzoek zijn: waar gaan de in Limburg geboren ganzen naar toe in de loop van een jaar en hoe is hun overleving? Vragen die in dit artikel aan de orde komen. Daarnaast wordt kort ingegaan op de ontwikkeling van de populatie in de provincie, waarbij wordt gekeken naar de ontwikkelingen sinds 2005 toen een provinciedekkende inventarisatie werd uitgevoerd (Voskamp, 2006).

Materiaal en methode

Ringonderzoek

Sinds 2005 worden in Limburg Grauwe Ganzen geringd. Dit gebeurt in de ruitijd wanneer de vogels niet kunnen vliegen. Ze laten alle vleugelpennen, net als andere ganzen-, eenden- en zwanensoorten, tegelijk vallen. Bij Grauwe Ganzen valt de ruitijd grofweg in juni. De vogels kunnen dan vier tot vijf weken niet vliegen. Door op een strategische plek een net neer te zetten en dan met behulp van boten en verdekt opgestelde drijvers de ganzen bijeen te drijven kunnen meestal enkele tientallen vogels tegelijk gevangen worden. Een groot deel van de op deze manier gevangen vogels wordt van een metalen Vogeltrekstation-pootring, een kleuring met code en een halsband met dezelfde code voor-

Waarnemingen doorgeven

Op het gebied van doorgeven van waarnemingen van ge(kleur)ringde vogels is recent veel veranderd. Nog niet zo heel lang geleden gebeurde dit door een briefje of e-mail te sturen naar de ringer. En dan maar hopen dat er binnen niet al te lange termijn een antwoord kwam. Sinds een paar jaar is daar een enorme verandering in gekomen met het verschijnen van websites waarop waarnemingen kunnen worden ingevoerd. Aanvankelijk waren er twee websites, maar die zijn samengegaan waarna één (www.goosestrack.nl) alleen nog als informatiesite wordt gebruikt en de ander vooral als invoersite (www.geese.org). Na je aanmelding kun je op deze site waarnemingen invoeren, waarbij naast code, datum enz. ook de exacte plek kan worden aangegeven via een google.maps kaart. Na het invoeren kan men de ringgegevens van de betreffende vogels direct bekijken evenals de overige waarnemingen. Deze staan niet alleen in een tabel, maar ook op kaart. Men heeft met dit systeem als het ware 'eigen ganzen', waarvan men ook later kan kijken waar ze zijn waargenomen.

zien. In totaal zijn er nu precies 200 vogels met een op afstand afleesbare halsband geringd, verdeeld over de Asseltse Plassen (74) en bij Maasbracht: de Clauscentrale (20) en de Molengreend (106) (tabel 1). Een gering aantal jongen was te klein voor een halsband, deze hebben alleen een metalen ring gekregen. Ringaflezingen werden aanvankelijk verkregen via mail of brief. Tegenwoordig komen vrijwel alle meldingen binnen via de website www.geese.org (zie kader). Uit de dataset die achter deze website zit worden niet alleen de waarnemingen van de in Limburg geringde Grauwe Ganzen gehaald, maar ook die van vogels die elders werden geringd maar in Limburg zijn afgelezen.

Tellingen

Er zijn SOVON-telprojecten waaruit data gebruikt kunnen worden voor het beschrijven van de ontwikkelingen van de aantallen Grauwe Ganzen die in de provincie Limburg verblijven. Dat geldt allereerst

voor het Broedvogel Monitoring Project (BMP). Het BMP is een steekproefmethode waarmee informatie wordt verzameld over de aantalsontwikkeling van algemene en schaarse broedvogelsoorten. De gegevens worden verzameld in vaste proefvlakken volgens een gestandaardiseerde werkwijze. Uit de op deze manier verzamelde data worden indexen berekend. De index voor Limburg t/m 2008 is gebaseerd op 28 steekproefvlakken waarin Grauwe Ganzen als broedvogel werden vastgesteld. Niet alle proefvlakken zijn gedurende de gehele periode onderzocht.

Naast broedvogels worden er regelmatig watervogels geteld in de provincie Limburg. Dit vindt plaats binnen het Meetnet Watervogels. In Limburg zijn het met name de gebieden langs de Maas die maandelijks geteld worden tussen september en april. De vaste telgebieden worden onderzocht in het weekend dat het dichtst bij het midden van de maand valt. Tellers tellen vaak jarenlang hetzelfde gebied.

Tabel 1. Verdeling van de aantallen met halsband, kleuring en/of metaal geringde Grauwe Ganzen over de ringplekken in Limburg. In totaal zijn er 200 vogels (74+20+106) met in het veld afleesbare ringen uitgerust. Alle vogels die een halsband en/of kleuring kregen, werden ook met een metalen Vogeltrekstation-ring geringd. hb = halsband, * = in 2009 kregen de vogels geen kleuring om de poot

		2005		2006		2007		2008		2009*		totaal	
		adult	juvenile	adult	juvenile	adult	juvenile	adult	juvenile	adult	juvenile	adult	juvenile
Asseltse Plassen	hb + poot	18	50	-	-	-	-	-	-	4	2	22	52
	metaal	0	11	-	-	-	-	-	-	0	0	0	11
Clauscentrale	hb + poot	-	-	12	8	-	-	-	-	-	-	12	8
	metaal	-	-	0	1	-	-	-	-	-	-	0	1
Molengreend	hb + poot	-	-	-	-	-	-	48	0	55	3	103	3
	metaal	-	-	-	-	-	-	0	0	0	0	0	0

Resultaten

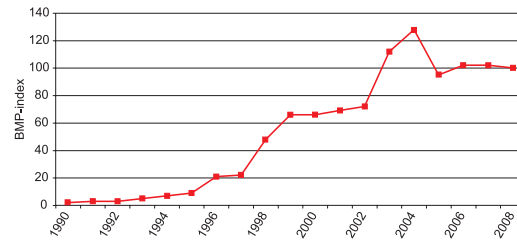
Aantalontwikkeling broedvogels en overwinteraars

De oorsprong van de Limburgse broedpopulatie is zeer waarschijnlijk terug te voeren op een herintroductie uit eind jaren zeventig in de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen. Rondom het uitzetgebied de Borner See bij Brügggen (± 11 km vanaf Swalmen) heeft zich een bloeiende populatie ontwikkeld (Kurstjens & Reyriink, 1994). Andere brongebieden waren de vennen bij Budel-Dorplein (NB) voor het Peelgebied en de Gelderse Poort voor de Kop van Limburg (Hustings *et al.*, 2006).

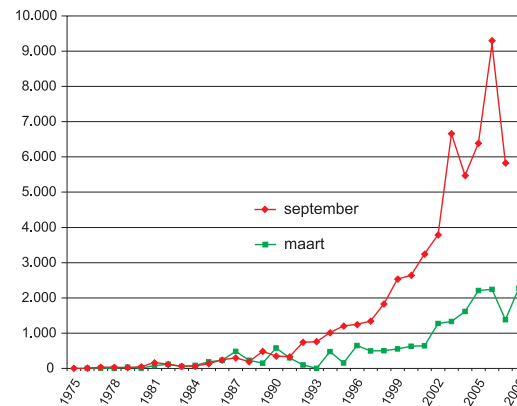
Het eerste Limburgse broedgeval vond plaats in 1981 bij de Clauscentrale in Maasbracht (Ganzevles *et al.*, 1985). De totale Limburgse broedpopulatie werd in 1988 geschat op 20-30 paren, in 1998 op 300 paren en in 2005 was het aantal broedparen doorgegroeid tot naar schatting 800-825 (Voskamp, 2006). De grootste aantallen bevonden zich in en rond het Midden-Limburgse Maasplassengebied (520 paren). De ganzen broedden hier vrijwel allemaal koloniegewijs op strekdammen en eilanden, dit in tegenstelling tot Noord-Limburg waar de ganzen merendeels verspreid over de vennen nestelden (202 paren). Sindsdien is de verspreiding nog iets uitgedijd en begint zich ook een stedelijke populatie te ontwikkelen zoals in Roermond (mededeling Jeroen Nagtegaal).

Na de provinciedekkende inventarisatie in 2005 zijn er geen complete tellingen gedaan. Wel zijn binnen het broedvogelmonitoringproject (BMP) van SOVON meerdere steekproefvlakken geteld waar broedende Grauwe Ganzen voorkomen. Uit deze tellingen is de trend van de index voor de provincie te berekenen (figuur 1). Na een gestage toename in de jaren negentig van de afgelopen eeuw zien we een doorgroei van de populatie tot 2004. Daarna neemt het aantal broedparen af en stabiliseert zich sindsdien op een lager niveau.

Ook uit de tellingen die in het kader van het Meetnet watervogels van SOVON worden uitgevoerd is een trend van de aantallen Grauwe Ganzen te destilleren. De gegevens uit de maanden maart en september hebben vermoedelijk voornamelijk betrekking op 'eigen' broedvogels (figuur 2). Dat de aantallen in september consequent hoger uitkomen, wordt veroorzaakt door jonge vogels en een lichte toestroom uit aangrenzende gebieden.

Figuur 1. Ontwikkeling van de BMP-index voor de Grauwe Ganzen in Limburg (2008 = 100). De ontwikkeling is gebaseerd op data uit 28 BMP-plots verspreid over de provincie.

Figuur 2. Trend in de aantallen Grauwe Ganzen in Limburg in de maanden maart en september tijdens de watervogeltellingen (data SOVON).

In de overige maanden is de kans op vogels van buiten de provincie groter; zo zitten bij Milsbeek vooral tussen augustus en november veel Grauwe Ganzen uit de Ooijpolder (Voslamber & Eradus, 2009). In deze data zien we de spectaculaire groei vanaf het begin van de jaren negentig van de vorige eeuw. Deze zet iets eerder in dan die van de broedvogels. Vanaf de winter 2003/04 beginnen de aantallen te stabiliseren. Opmerkelijk is wel de piek in september 2006, te meer daar de aantallen in 2007 vergelijkbaar zijn met die in voorafgaande jaren. De maart-aantallen corresponderen sterk met die van de broedvogelinventarisaties. De provincie is geen belangrijk overwinteringsgebied voor Noorse en Zweedse Grauwe Ganzen. Voor zover zulke vogels passeren, doen ze hooguit kortstondig een pleisterplaats aan op weg van of naar zuidelijker gelegen overwinteringsgebieden, zoals blijkt uit ringonderzoek (Andersson *et al.*, 2001).

Grauwe Ganzen vangen en ringen, Maasbracht, 10 juni 2008 (M. van Bracht)

Verspreiding Grauwe Ganzen

In de provincie Limburg nestelen Grauwe Ganzen in moerasvegetaties rond ontgrindingen (Maasplassengebied, Reinderslooi) en mesotrofe tot eutrofe vennen in heide- en hoogveengebieden, bijvoorbeeld de Peel, De Hamert, de Meinweg en de Bergerheide (Voskamp, 2006; in opdracht van Provincie Limburg).

De hoogste aantallen Grauwe Ganzen worden het grootste deel van het jaar aangetroffen rond de broedgebieden. Buiten het broedseizoen worden hoofdzakelijk akkers in de directe omgeving van de Maas opgezocht, soms ook op wat grotere afstanden (Koningsvennen Milsbeek). Ruiende Grauwe Ganzen, vogels die nog niet geslachtsrijp zijn en vogels waarvan het broedsel mislukt is zoeken elkaar op. In het verleden trok het overgrote deel van deze vogels uit geheel Noordwest-Europa naar de Oostvaardersplassen, waar tot ruim 60.000 exemplaren konden ruïen (Zijlstra *et al.*, 1991). Inmiddels is er het een en ander veranderd. Veel Grauwe Ganzen ruïen lokaal op ruiplekken waar enkele honderden tot duizenden vogels bijeen komen. In Limburg is het gebied rond de Clauscentrale en Molengreend bij Maasbracht één van die ruiplekken. Hier komen uit een groter gebied tot ruim 2.000 vogels bijeen om in juni de vleugelruï door te maken.

Hoe vaak zijn de geringde ganzen waargenomen?

Om de waarnemingen op waarde te kunnen schatten is het van belang te weten hoe vaak de verschillende

vogels zijn afgelezen. Als een vogel langer leeft is de kans om afgelezen te worden natuurlijk groter. Vandaar dat de gevangen groepen afzonderlijk van elkaar zijn geanalyseerd. De in 2009 geringde exemplaren worden hier buiten beschouwing gelaten, omdat de periode na het ringen nog te kort is om zinnige uitspraken te doen.

Al met al leverden de 136 vogels die in de periode 2005-2008 geringd zijn ongeveer 1.800 aflezingen op (stand november 2009). Gemiddeld werd een vogel 12 keer gezien. Sommige individuen worden veel regelmatig gemeld (VUX uit 2005 al ongeveer 50x), terwijl andere na het ringen nooit meer zijn waargenomen.

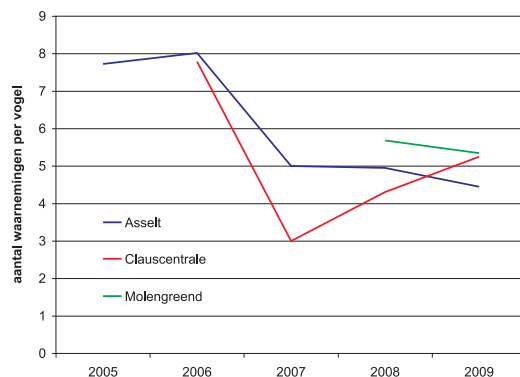
De vogels van de Asseltse Plassen uit 2005 zijn in totaal ongeveer 1.300 keer gezien. Drie dieren zijn na het ringen nooit waargenomen en de kans is groot dat ze vrij snel zijn gestorven. Het gaat om T01 (juv m), T29 (juv vr) en T32 (juv m). De overige 65 zijn dus alle minstens één keer afgelezen na het ringen. Het maximum aantal waarnemingen per vogel is ongeveer 50, dit waren de als adult geringde VUX (vr), VTT (m) en VUZ (vr).

De vangst in 2006 leverde 20 vogels op bij de Clauscentrale bij Maasbracht. Van deze ganzen werd alleen T54 (ad vr) nooit gezien. De overigen werden ruim 200 keer waargenomen. De meeste waarnemingen kwamen van T60, die 30 keer werd gezien.

In 2008 werden ruiende volwassen vogels geringd bij de Molengreend, Maasbracht. Hiervan werden vier vogels, allen volwassen mannetjes, tot op heden

niet meer waargenomen: T76, T77, TAX, TBN. De overige 44 vogels werden in totaal ruim 280 keer afgelezen. Twee vogels TAU en T79 werden elk ongeveer 15 keer gezien.

De vogels uit 2005 werden natuurlijk vaker waargenomen dan die uit 2008. Als de waarnemingen worden omgerekend naar het aantal waarnemingen per vogel per jaar, is het opvallend dat de vogels uit 2005 nog steeds het vaakst gezien zijn, 2005: 4.5 keer, 2006: 3.4 keer en 2008: 2.4 keer per jaar. Reden om te kijken naar het totaal aantal waarnemingen dat per jaar binnenkwam. Kortom, is er een verandering opgetreden in de afleesfrequentie? Hierin lijkt wel degelijk een verandering op te treden (figuur 3). In de grafiek is gecompenseerd voor het aantal vogels dat nog in leven is en voor het feit dat in het jaar van het ringen de vogels maar gedurende een half jaar kunnen worden waargenomen (dus eerste jaar *2). Wel zijn alle waarnemingen gebruikt, dus ook die van buiten de provincie. In 2005 en 2006 werd het meest intensief afgelezen. Daarna lijkt de animo wat af te zwakken. De frequentie van waarnemen lijkt voor de vogels die bij de Clauscentrale geringd zijn iets lager te liggen dan voor die van de Asseltse Plassen. Bijzonder is dat de vogels van de Molengreend juist iets vaker worden afgelezen. In 2008 en 2009 ligt de afleesfrequentie voor alle geringde groepen op hetzelfde niveau, ongeveer vijf waarnemingen per vogel per jaar.

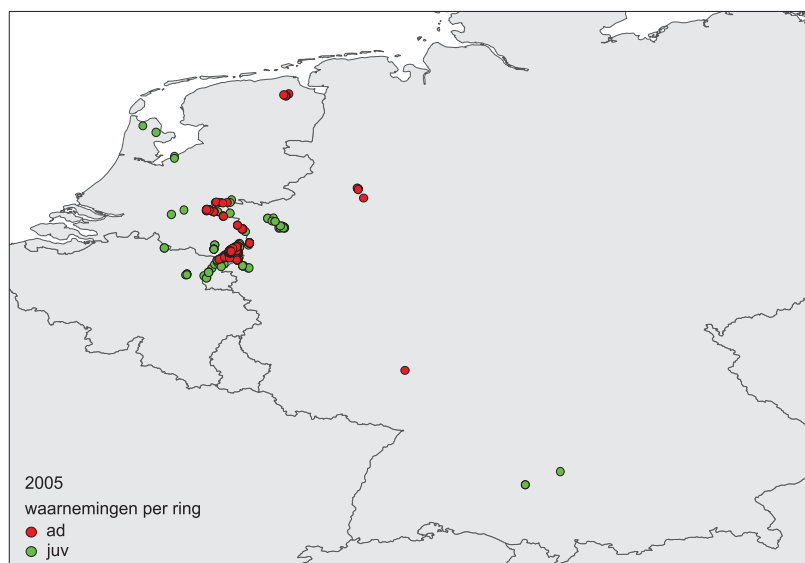

Figuur 3. Gemiddeld aantal waarnemingen per geringde levende vogel (data t/m half oktober 2009), berekend op basis van het aantal op 1 juli in jaar x nog in leven zijnde vogels.

Waar gaan de ganzen naartoe?

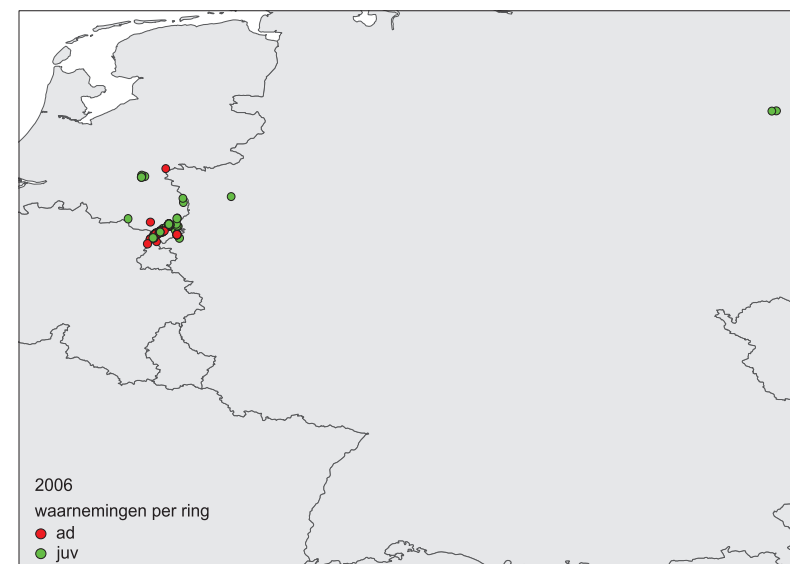
Eén van de eerste vragen die opkomt nadat vogels geringd zijn, is: waar gaan ze naartoe? Nadat we de eerste Grauwe Ganzen hadden geringd, was het vermoeden op basis van ervaringen in de Ooijpolder, dat ze in de buurt zouden blijven en hooguit een stukje de grens over zouden vliegen, Duitsland in. Maar doen de Limburgse Grauwe Ganzen dat ook? Over het algemeen blijkt deze verwachting te kloppen (figuur 4 en 5). Het overgrote deel werd afgelezen in een groot gebied rond de ringplekken. De vogels gingen echter zowel naar Duitsland als België. Op-

Figuur 4a. Waarnemingen van de in 2005 geringde Grauwe Ganzen.

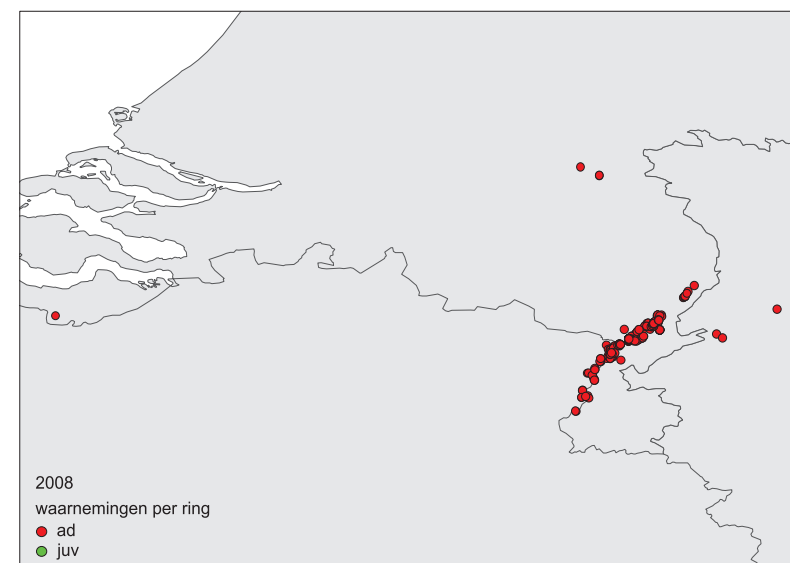

merkelijk is dat er duidelijke verschillen zitten tussen de ganzen die in 2005 bij de Asseltse Plassen zijn geringd en die welke in 2006-2008 bij de Clauscentrale/Molengreend geringd werden. De groep van de Molengreend uit 2008 bestond uit ruiende volwassen vogels, terwijl de groepen uit 2005 en 2006 uit paren met jongen bestonden. Verwacht mag worden dat de ruiende groep vanuit een groter gebied richting de Maas komt. Dit is ook zo, maar de waarnemingen

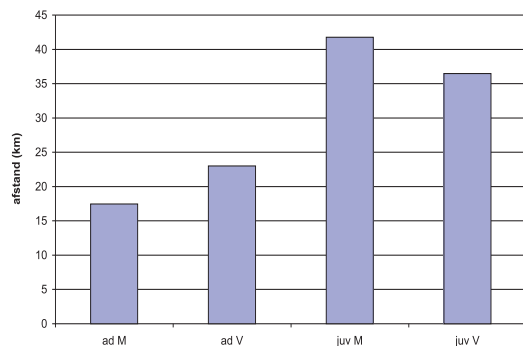
van de in families geringde vogels zijn over een veel groter gebied verspreid. Van jonge vogels (met name mannetjes) is bekend dat ze zich over een groot gebied verspreiden nadat ze bij de ouders weg zijn (Nilsson & Persson, 2001). Ze gaan dan op zoek naar een partner en vestigen zich soms op grote afstand van de geboorteplek. Waarnemingen uit het zuiden van Duitsland en uit de kop van Noord-Holland van vogels uit 2005 bevestigen dit beeld.

Figuur 4b. Waarnemingen van de in 2006 geringde Grauwe Ganzen.

Figuur 4c. Waarnemingen van de in 2008 geringde Grauwe Ganzen.

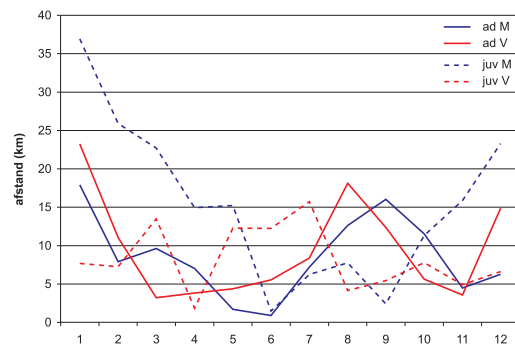
Figuur 5. Gemiddeld grootste afstand van ringplek per leeftijds categorie.

Uit de groep die in 2006 bij de Clauscentrale werd geringd is T63 een opvallend exemplaar. Dit was op moment van ringen een jong mannetje. Nadat dit in het voorjaar van 2007 door de ouders was verstoten, trok hij noordwaarts langs de Maas. Hij werd in juli in het Meerlebroek opgemerkt, maar daarna had hij het blijkaar wel gezien in Limburg. Hij trok door richting het noorden en werd in oktober een aantal keren waargenomen bij Keent (gemeente Oss, Noord-Brabant). Vervolgens trok hij oostwaarts en werd in november 2007 en januari 2008 afgelezen in Duitsland bij Zachow en Roskow (ca. 40 km west van Berlijn). Daarna is ie uit beeld verdwenen, maar wie weet duikt hij nog eens op een onverwachte plek op.

De als jong geringde ganzen blijken verder van de ringplek waargenomen te worden dan de volwassenen. De verst vliegende jongen blijken mannetjes te zijn. Twee werden op meer dan 400 km afstand van de ringplek aangetroffen. Het gaat om de hierboven al genoemde T63 en om T24. De laatste werd meerdere malen in Beieren in het zuiden van Duitsland afgelezen.

Gezien de ervaringen elders is het opmerkelijk dat in Limburg de volwassen vrouwtjes gemiddeld verder van de ringplek worden gezien dan de mannetjes. Bij de berekening is één vrouwtje al buiten beschouwing gelaten vanwege het zeer atypische gedrag. Dit is VTS die als adult vrouwtje verhuisd is van Midden-Limburg naar de omgeving van Munster, ca. 140 km vanaf de ringplek.

In de loop van het jaar zitten de vogels vooral in het najaar en de winter relatief ver van de ringplek (figuur 6). Dit heeft te maken met het bezoek aan lucratieve voedselgebieden zoals graan- en maïs-

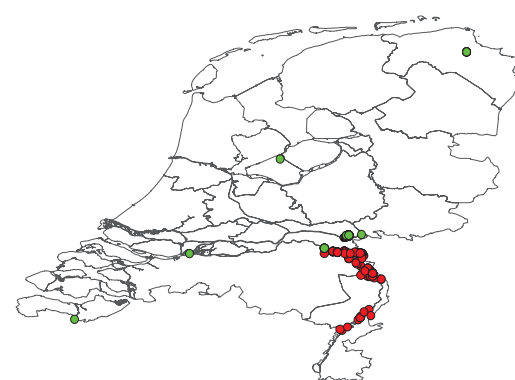
Figuur 6. Gemiddelde afstand vanaf ringplek voor de verschillende leeftijds categorieën in de loop van het jaar.

stoppels, waar Grauwe Ganzen nog wel eens een stukje voor willen vliegen. Bij de als jonge vogel geringde dieren zijn het de mannetjes die het verst vliegen. Opmerkelijk is wel dat ook deze vogels in de zomer in de buurt van hun ring/geboorteplek verblijven. Het overheersende beeld uit figuur 6 is dat de vogels een groot deel van het jaar toch vooral in de buurt van de ringplek aanwezig zijn.

Waar komen zij vandaan?

Naast de in Limburg geringde ganzen worden er ook Grauwe Ganzen in Limburg gezien die elders geringd werden (figuur 7). Het gaat daarbij om een kleine honderd individuen. De meeste van deze dieren komt uit nabij gelegen ringlocaties. Zo werden 87 vogels uit de Ooijpolder en 5 van de Maas bij Grave vooral

- ringplaatsen van buiten Limburg geringde ganzen
- waarnemingen binnen Limburg van elders geringde ganzen

Figuur 7. Herkomst van Grauwe Ganzen van elders en waarnemingsplekken hiervan binnen Limburg.

in het noorden van Limburg afgelezen. Opmerkelijk is dat een vogel die in de Oostvaardersplassen werd geringd, een tijdje in Limburg zat voordat hij op 1 november 1995 werd geschoten bij de Brandt, Stevensweert. Tenslotte zijn drie vogels uit Groningen waargenomen.

Overleving

Er zijn geen uitgebreide analyses gedaan naar overleving van de Limburgse vogels. In dit artikel wordt alleen gekeken naar het aantal vogels dat op een bepaald moment nog gezien wordt. Dit wordt gelijk geacht aan het aantal vogels dat nog hoogst waarschijnlijk in leven is. De waarnemkans bij Grauwe Ganzen met halsbanden is dusdanig hoog dat (>95% jaarlijks waargenomen) dat deze methode voor deze soort goed bruikbaar is. Zelfs als ze zich vestigen in gebieden waar de waarnemersdichtheid laag is, vertonen ze zich over het algemeen in een deel van het jaar toch op verzamelplaatsen met een hogere waarnemersdichtheid.

De waarnemingen sinds het ringen t/m november 2009 zijn geanalyseerd. Er is gekeken hoeveel vogels er in een bepaalde maand minimaal nog in leven zijn. Vervolgens is het percentage bepaald ten opzichte van het oorspronkelijke aantal geringde vogels in een bepaald jaar. Een nadeel van deze berekening is dat vogels die nog wel in leven zijn, maar een tijd lang niet meer zijn afgelezen, de op deze wijze berekende overlevingsgetallen nadelig beïnvloeden. Dit geldt vooral voor de laatste maanden van de berekening.

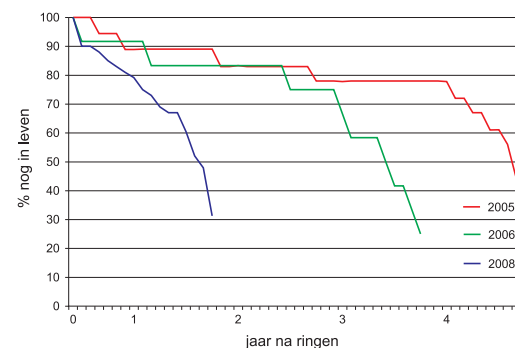
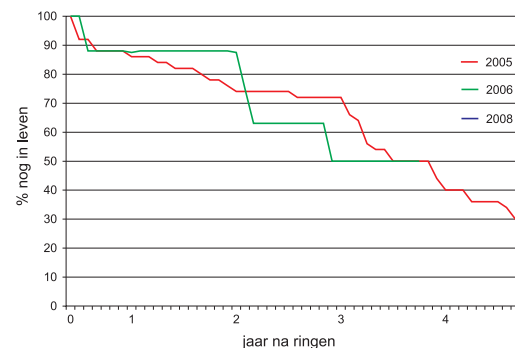
Uit de analyse komen opmerkelijke verschillen tussen jaren naar voren (figuur 8). Bij de als jong geringde vogels zijn die verschillen verwaarloosbaar. Zowel van de jongen van de Asseltse Plassen (2005) als die van de Clauscentrale (2006) is na ongeveer drie jaar nog 50% in leven.

Bij de adulte vogels zien we grote verschillen. Van de vogels uit 2005 van de Asseltse Plassen is na ongeveer vier jaar nog circa 80% in leven. Van de vogels uit 2006 van de Clauscentrale is de overleving tot ruim twee jaar na ringen vergelijkbaar met die van de Asseltse Plassen. Echter daarna treedt er een grote sterfte op. Na drie jaar zal ongetwijfeld meer in leven zijn dan de 25% in de figuur (een deel van de vogels duikt vermoedelijk nog wel ergens op), maar zal zeker niet de 80% van de Asseltse Plassen bereiken. Opmerkelijk is de relatief grote sterfte vanaf het moment van ringen van de vogels die in 2008 werden geringd. Een jaar na ringen is nog hooguit 50% van de vogels in leven.

Discussie

Populatiebeheer

De aantalsontwikkeling van Grauwe Ganzen in de provincie Limburg is niet los te zien van de maatregelen die genomen worden om de populatie in te dammen. Zo wordt er jaarlijks een onbekend aantal Grauwe Ganzen geschoten en worden er al dan niet illegaal eieren geprikt. Daarnaast is zeker plaatselijk de invloed van vossen en natuurontwikkeling van grote invloed op het aantal broedende ganzen. Het is

Figuur 8. Overleving van in Limburg geringde Grauwe Ganzen uitgesplitst naar leeftijd (links jong, rechts oud) en jaar van ringen. Opmerkelijk is vooral dat de vogels uit 2008 veel sneller lijken te verdwijnen dan de vogels uit de eerdere jaren en dat er geen verschil lijkt te zijn tussen de jongen, maar wel tussen volwassen vogels uit verschillende jaren. Alle vogels uit 2005 werden geringd bij de Asseltse Plassen, die uit 2006 allen bij de Clauscentrale en die uit 2008 allen bij de Molengreend.

dan ook de vraag of de gesignaleerde stabilisatie in aantallen een gevolg is van natuurlijke processen of van ingrepen door beheerders. Omdat slecht bekend is wat er precies wordt ondernomen, is de invloed van het laatste moeilijk in kaart te brengen. Wat betreft de natuurlijke processen is het aannemelijk dat de natuurontwikkeling die op vele plaatsen langs de Maas plaatsvindt zeker niet positief zal werken op de aantallen broedende ganzen. Onderzoek elders heeft aangetoond dat het omzetten van agrarisch grasland naar natuurlijker grasland met struweelvorming een sterk negatief effect heeft op de overleving van kuikens van Grauwe Ganzen. Tevens is de invloed die vossen op ganzenpopulaties kunnen hebben niet uit te vlakken (Voslamber & van Turnhout, 2008).

Verspreiding

De vele aflezingen van de halsbanden geven een goed beeld hoe de Limburgse Grauwe Ganzen zich verspreiden. Het grootste deel van de vogels verblijft in de directe omgeving van de ringplek, een klein deel zoekt zijn heil verderop. En dan wordt nog met name in de grensgebieden van Duitsland en België gepleisterd. Dit verspreidingsbeeld sluit aan bij

dat van andere geringde populaties in Nederland (Voslamber *et al.*, in prep). Veel populaties in ons land verblijven het hele jaar in een straal van een twintigtal kilometers rond de ringplek. Er zijn alleen in het noorden van het land een aantal uitzonderingen, waarbij vogels zowel in Scandinavië als in Frankrijk en Spanje opduiken. Ook de Grauwe Ganzenpopulaties over de grens in Duitsland laten eenzelfde gedrag zien (mondelinge mededeling Olaf Geiter).

Vooraf jonge mannetjes ganzen trekken in de winter verder weg dan de overige vogels. In de literatuur is dit fenomeen meerdere malen beschreven (o.a. Nilsson & Persson, 2001). Het zijn deze vogels die voor uitwisseling tussen populaties zorgen. De vrouwtjes bepalen waar de paren gaan broeden en dit is in het algemeen dicht bij de plek waar zij geboren en getogen zijn. Dat de Limburgse adulte vrouwtjes relatief reislustig zijn (figuur 5), is in dit verband ongewoon.

Overleving

De overleving van de geringde volwassen ganzen verschilt sterk per jaar. De reden hiervoor is voor-

alsnog onduidelijk. Vooral de ganzen die in 2008 geringd werden, laten een hogere sterfte zien. De reden hiervoor is niet geheel duidelijk. Wel is het zo dat deze groep vooral bestond uit vogels die in een ruigroep zonder jongen gevangen werden. Mogelijk dat de sociale status (al dan niet succesvolle broedvogel) iets te maken heeft met de sterftkans, maar een toekomstige analyse over meerdere jaren zal dit hopelijk duidelijk maken. Daarnaast blijken er ook in het langjarig onderzoek in de Ooijpolder grote verschillen tussen jaren te zitten die vooralsnog niet verklaarbaar zijn.

Terugmelding

Het aantal van circa vijf waarnemingen per vogel per jaar is aan de lage kant. Op andere plekken in het land ligt dit aantal aanmerkelijk hoger. Zo werden vogels die in Noord-Holland werden geringd in 2009 in de eerste vier maanden na ringen gemiddeld al meer dan vijf keer doorgegeven (o.a. Kleijn *et al.*, 2009). Inmiddels lijkt het aantal waarnemingen door het bekender worden van de website www.geese.org ook in Limburg toe te nemen en hopelijk zal dat er toe leiden dat er in de toekomst gemiddeld meer waarnemingen per vogel per jaar binnenkomen.

Toekomst

Dankzij de aflezingen van gehalsbande Grauwe Ganzen weten we inmiddels veel over het gedrag van deze vogels. Hiermee is echter niet het laatste woord gezegd. Gedrag van vogels kan immers veranderen, bijvoorbeeld onder invloed van populatiedruk of eventuele beheersmaatregelen. Bovendien kunnen deelpopulaties zich verschillend gedragen. Dat maakt verder onderzoek zinvol. Ook in 2010 zijn er weer Grauwe Ganzen geringd in Limburg. Hierbij werden o.a. in de parken in Roermond, bij de Asseltse Plassen en bij de Molengreend in Maasbracht vogels geringd. Alle waarnemingen van deze vogels zijn van groot belang. Denk niet: iemand anders heeft deze vogel ook wel gezien, want dat blijkt toch vaak niet het geval te zijn. De waarnemingen zijn in te voeren via de bovengenoemde website. Voor vragen en uitleg kunt u altijd contact opnemen met de auteur of de beheerders van de site via: goose.alterra@wur.nl.

Dankwoord

Deze studie was niet mogelijk geweest zonder financiële ondersteuning vanuit de provincie Limburg. Het vangen van grotere aantallen ganzen lukt niet

in je eentje. De volgende personen hielpen één of meerdere keren tijdens de vangsten in Limburg: Francina Alemany, Arnold Bakker, Mieke van Bracht, Loes van den Bremer, Ton Cuijpers, Floris Ensink, Kell Eradus, Piet Huijskens, Nicky Hulbosch, Rick Kluiiver, Miel Lemaire, Johan Maessen, Jeroen Nagtegaal, Hotze Olthof, Margalida Pericas, Toon de Roeper, Sander Terlouw, Chris van Turnhout, Rob Voesten, Paul Voskamp, Peter Voskamp en Frank Willems.

Daarnaast zijn er enkele tientallen waarnemers die één of vele halsbanden hebben afgelezen. Het voert te ver al hun namen hier te noemen, maar een woord van dank gaat naar hen allen.

De kaarten in dit artikel werden vervaardigd door Dries Oomen en Loes van den Bremer assisteerde bij het zoeken naar een deel van de literatuur. Fred Hustings wordt bedankt voor commentaar op een eerdere versie van dit artikel.

Literatuur

- Andersson Å., A. Follestad, L. Nilsson & H. Persson, 2001. Migration patterns of Nordic Greylag Geese *Anser anser*. *Ornis Svecica* 11: 19-58.
- Ganzevles W., F. Hustings, F. Schepers, J. Ummels & W. Vergoossen, 1985. Vogels in Limburg. Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, Maastricht.
- Hustings F., J. van der Coelen, B. van Noorden, R. Schols & P. Voskamp, 2006. Avifauna van Limburg. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht. Pp 120-123.
- Kleijn D., E. Knecht, D. Melman & B. Voslamber, 2009. Onderzoek aan de ruimtelijke dynamiek van de Texelse Grauwe Ganzenpopulatie. *De Skor* 28: 185-188.
- Kurstjens G. & L. Reyrynk, 1994. De opmars van broedende Grauwe Ganzen in Limburg en de aangrenzende Kreis Viersen in Nordrhein-Westfalen. *Limburgse Vogels* 5: 49-54.
- Nilsson L. & H. Persson, 2001. Natal and breeding dispersal in the Baltic Greylag Goose *Anser anser*. *Wildfowl* 52: 21-40.
- Voskamp P.W. 2006. Populatie analyse van de Grauwe Gans in Limburg. *Limburgse Vogels* 16: 1-7.
- Voslamber B. & K. Eradus, 2009. Grauwe Ganzen in het werkgebied v/d VWG. Deel 3: Ooijse Grauwe Ganzen op reis? *De Mourik* 35: 107-114.
- Voslamber B. & C. van Turnhout, 2008. Invloed van terreinbeheer op het wel en wee van Grauwe Ganzen in de Ooijpolder. *Limosa* 81: 74-76.
- Voslamber B., E. Knecht & D. Kleijn, in prep. Dutch Greylag Geese: migrants or residents? *Ornis Svecica*.
- Zijlstra M., M.J.J.E. Loonen, M.R. van Eerden & W. Dubbeldam, 1991. The Oostvaardersplassen as a key moulting site for Greylag Geese *Anser anser* in western Europe. *Wildfowl* 42: 42-52.

Berend Voslamber,
SOVON Vogelonderzoek Nederland,
Toernooiveld 1, 6525 ED Nijmegen.
berend.voslamber@sovon.nl

Grauwe Gans, Millingerwaard, 28 februari 2009 (H. van Diek)

